

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6  
Кафедра соціології та психології*

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ  
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ  
з навчальної дисципліни «Психотерапія та психокорекція»  
обов'язкових компонент освітньої програми  
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

*053 Психологія (практична психологія)*

**Харків 2023**

**ЗАТВЕРДЖЕНО**

Науково-методичною радою  
Харківського національного  
університету внутрішніх справ  
Протокол № 7 від 30.08.2023 р.

**СХВАЛЕНО**

Вченою радою факультету № 6  
Протокол № 7 від 25.08.2023 р.

**ПОГОДЖЕНО**

Секцією Науково-методичної ради  
ХНУВС з гуманітарних та соціа-  
льно-економічних дисциплін  
Протокол № 7 від 29.08.2023 р.

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології  
Протокол № 8 від 15.08.2023 р.

**Розробник:**

Доцент кафедри соціології та психології, кандидат біологічних наук, доцент  
Шахова О.Г.

**Рецензенти:**

1. Доцент кафедри загальної психології факультету психології ХНУ імені В.Н. Каразіна, кандидат психологічних наук, доцент Невоєнна О.А.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 ХНУВС, кандидат психологічних наук, доцент Жданова І.В.

**1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами  
(денна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 6. Основні напрямки та підходи в психотерапії та психокорекції							
Тема №1. Проблеми психокорекційної та психотерапевтичної роботи.	10	4	2	2	-	2	
Тема№ 2. Психодинамічний напрямок у психокорекції та психотерапії	20	4	4	4	-	8	
Тема № 3 Поведінковий напрямок у психокорекції та психотерапії	30	8	4	4	-	14	
Тема № 4. Когнітивно-поведінковий напрямок у психокорекції й психотерапії.	20	6	2	2	-	10	
Тема № 5. Гуманістичний підхід у психокорекції та психотерапії.	20	4	2	2	-	12	
Тема № 6. Екзистенційний напрямок	20	6	2	2	-	10	Залік
Всього за семестр № 6:	120	32	16	16		56	
Семестр № 7. Психокорекція труднощів дитячого та підліткового віку							
Тема № 7. Особливості психокорекції та психотерапії дітей та підлітків.	20	4	2	2	-	12	
Тема № 8. Основні психопатологічні розлади дітей та підлітків.	20	4	2	2	-	12	
Тема № 9. Планування психокорекції та психотерапії дітей та підлітків. Програми психокорекції.	20	4	2	2	-	12	
Тема № 10. Консультування батьків з питань психокорекції дітей та підлітків. Сімейна психотерапія.	10	2	2	2	-	4	
Тема № 11. Сучасні підходи до психотерапії та психокорекції дітей та підлітків.	20	6	4	4	-	6	
Тема № 12. Психотерапія та психокорекція дітей в стресових і постстресових станах.	10	4	2	2	-	2	
Тема № 13. Психотерапія та психокорекція емоційних та поведінкових розладів у дітей та підлітків.	20	8	2	2	-	8	
Всього за семестр № 7:	120	32	16	16	-	56	
Всього за семестри № 6/7:	240	64	32	32	-	112	Екзамен

## 2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 6. Основні напрямки та підходи в психотерапії та психокорекції							
Тема №1. Проблеми психокорекційної та психотерапевтичної роботи.	20	2	1	-	-	17	
Тема № 2. Психодинамічний напрямок у психокорекції та психотерапії	20	2	1	-	-	17	
Тема № 3 Поведінковий напрямок у психокорекції та психотерапії	30	2	1	2	-	25	
Тема № 4. Когнітивно-поведінковий напрямок у психокорекції й психотерапії.	20	1	1	1	-	17	
Тема № 5. Гуманістичний підхід у психокорекції та психотерапії.	10	1	1	1	-	7	
Тема № 6. Екзистенційний напрямок	20	2	1	2	-	15	Залік
Всього за семестр № 6:	120	10	6	6	-	98	
Семестр № 7. Психокорекція труднощів дитячого та підліткового віку							
Тема № 7. Особливості психокорекції та психотерапії дітей та підлітків.	20	2	2	-	-	16	
Тема № 8. Основні психопатологічні розлади дітей та підлітків.	20	-	-	-	-	20	
Тема № 9. Планування психокорекції та психотерапії дітей та підлітків. Програми психокорекції.	20	-	-	-	-	20	
Тема № 10. Консультування батьків з питань психокорекції дітей та підлітків. Сімейна психотерапія.	10	2	-	2	-	6	
Тема № 11. Сучасні підходи до психотерапії та психокорекції дітей та підлітків.	20	2	2	2	-	14	
Тема № 12. Психотерапія та психокорекція дітей в стресових і постстресових станах.	10	2	-	-	-	8	
Тема № 13. Психотерапія та психокорекція емоційних та поведінкових розладів у дітей та підлітків.	20	2	-	-	-	18	
Всього за семестр № 7:	120	10	4	4		102	
Всього за семестри № 6/7:	240	20	10	10	-	200	Екзамен

### 3. Методичні вказівки до семінарських та практичних занять.

#### Тема № 1. Проблеми психокорекційної та психотерапевтичної роботи.

(Кількість годин - 2 сем., 2 практ.).

**Семінарське заняття № 1.** Проблеми психокорекційної та психотерапевтичної роботи.

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення студентів з сутністю психокорекції та психотерапії, з їх видами; принципами надання психологічної допомоги; основними видами психокорекційних програм та принципами їх побудови; оцінюванням ефективності психокорекційних заходів; чинниками, які впливають на ефективність психокорекційної роботи й їхньому використанні в психологічній практиці.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 1 год.*

*Місце проведення:* аудиторія

#### **Навчальні питання:**

1. Поняття «психологічна допомога». Співвідношення понять психокорекція і психотерапія.
2. Сутність психологічної корекції та її види.
3. Принципи, цілі та завдання психокорекції.
4. Основні види психокорекційних програм та принципи їх побудови.
5. Оцінювання ефективності психокорекційних заходів.
6. Чинники, які впливають на ефективність психокорекційної роботи.
7. Ефективність психокорекційного та психотерапевтичного впливу.
8. Специфіка індивідуальної форми психотерапії та психокорекції.
9. Специфіка групової форми психотерапії та психокорекції.

**Методичні вказівки.** Під час підготовки до заняття звернути особливу увагу на оцінювання ефективності психокорекційних заходів.

#### **Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Практичне заняття № 1.** Проблеми психокорекційної та психотерапевтичної роботи.

**Навчальна мета практичного заняття:** ознайомлення студентів з сутністю психокорекції та психотерапії, з їх видами; принципами надання психологічної допомоги; основними видами психокорекційних програм та принципами їх побудови; оцінюванням ефективності психокорекційних заходів; чинниками, які впливають на ефективність психокорекційної роботи й їхньому використанні в психологічній практиці.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

*Місце проведення: аудиторія*

### **Навчальні питання:**

1. Розкрийте поняття «психологічна допомога». Як співвідносяться поняття "психокорекція" і "психотерапія"?
2. Охарактеризуйте сутність психологічної корекції та її види.
3. Охарактеризуйте принципи, цілі та завдання психокорекції.
4. Як відбувається оцінювання ефективності психокорекційних заходів?
5. Які чинники впливають на ефективність психокорекційної роботи?
6. В чому полягає специфіка індивідуальної форми психотерапії та психокорекції?
7. В чому специфіка групової форми психотерапії та психокорекції?

### **Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

### **План проведення заняття:**

I. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, повідомляє тему,

план і структуру заняття.

II. Порядок проведення основної частини

1. Теоретичне обґрунтування практичного заняття.
2. Виконання завдань.

**Завдання №1.** Зробіть в робочому зошиті схему видів психокорекції.

**Завдання №2.** Уважно прочитайте ситуативне завдання (кейс) та в зошиті надайте відповіді на запитання.

Микиті 6 років, він є учнем першого класу. Вчителька і мама хлопчика звернулися до психолога по допомогу. Хлопчик відрізняється підвищеною збудливістю, активністю, рухливістю, не може довго сидіти на одному місці, порушує правила поведінки на уроці, відволікається, залучає у взаємодію інших дітей, часто свариться з ними. На перервах бувають бійки, Микита прагне постійно наполягти на своєму і підпорядкувати оточення своїм потребам та інтересам. Батьки кажуть, що у хлопчика часто змінюється настрій, він переживає через сварки в школі та їх наслідки для нього. За результатами діагностики вагомих порушень дитячо-батьківських відносин не спостерігається. Інтелектуальний розвиток хлопчика в межах вікової норми.

### **Надайте відповіді на запитання:**

1. Який рівень психологічного здоров'я у дитини (креативний, адаптивний, дезадаптивний)? Аргументуйте вашу відповідь. Який стиль поведінки демонструє дитина (асимілятивний або акомодативний)?

2. Які види психокорекції доцільно вибрати: за характером спрямованості, за змістом, за формою роботи, характером управління коригуючим впливом та тривалістю?

3. Сформулюйте цілі психокорекційного впливу.

4. Які результати роботи в даному випадку будуть вказувати на ефективність проведених корекційних впливів?

3. Обговорення результатів виконання завдань.

4. Висновки.

III. Порядок проведення заключної частини.

В кінці заняття викладач підводить підсумки, оцінює виступи студентів, визначає задачі на їх наступну та самостійну роботу. Критеріями оцінки є: теоретичний і практичний рівень роботи, степінь знання учбового матеріалу, творчий підхід, активність на занятті, доказовість та переконливість, зв'язок матеріалу з практикою.

**Тема № 2. Психодинамічний напрямок у психокорекції та психотерапії.** (*Кількість годин - 4 семінарських, 4 практичних*).

**Семінарське заняття № 2.** Сутність психодинамічного підходу. Психодиналіз З.Фрейда.

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення з сутністю психодинамічного підходу в психокорекції та психотерапії.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

Місце проведення: ауд.

**Навчальні питання:**

1. Триєдність основних напрямків у психотерапії.

2. Сутність психодинамічного підходу. Психодиналіз З.Фрейда.

3. Теоретична основа технік в психодинамічному напрямку З. Фрейда в психокорекційній роботі. Основні техніки психодиналізу. Аналіз сновидів. Аналіз помилкових дій та вільних асоціацій. Аналіз опору. Перенесення та контрперенесення. Конфронтація.

4. Критика психодиналізу.

**Методичні вказівки.** Під час підготовки до заняття звернути особливу увагу на висновки до методики Келлермана-Плутчика.

**Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Практичне заняття № 2.** Психотерапевтичні техніки в аналітичній психології К.Юнга.

**Навчальна мета практичного заняття:** ознайомлення з психотерапевтичними техніками в аналітичній психології К. Юнга.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

Місце проведення: ауд.

### **Навчальні питання:**

1. Сутність аналітичної психотерапії К.Юнга.
2. Теоретична основа технік: в аналітичному напрямку психокорекційної роботи.
3. Аналітична психологія К.Юнга та арт-терапія. Малювання мандал.

### **Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

### **План проведення заняття:**

- 1.Порядок проведення вступу до заняття

На початку практичного заняття викладач вітає студентів, повідомляє тему, план і структуру заняття.

- 1.1.Порядок проведення основної частини

1.Теоретичне обґрунтування проведеного практичного заняття. Обговорення з студентами теоретичної основи технік: в аналітичному напрямку психокорекційної роботи (аналіз сновидів за К. Юнгом).

### **2. Практичне завдання.**

**Подивитися фільм** «Карл Юнг. Ключи от бездны. Архетипы».

<https://www.youtube.com/watch?v=hRRmEMn3LVw&list=PLcidNEfKe15RQVhuFTNn2q0UOINPooyTZ&index=21>

Дайте відповідь на питання:

- Які «ключі» до дослідження несвідомого знайшов К. Юнг? (Вільний асоціативний тест - прообраз детектора брехні; трактування сновидінь (з урахуванням колективного несвідомого); творчість (малювання образів сновидінь).

**Подивитися інтерв'ю** Джона Фрімена з К.Г. Юнгом «Лицом к лицу».

[https://youtu.be/YpIT\\_X3JTSU](https://youtu.be/YpIT_X3JTSU)

Дайте відповідь на питання:

- Що спонукало Юнга створити типологію особистостей? (Через розбіжності із З.Фрейдом - бажання зрозуміти, чому різні люди думають по-різному).

- У чому, з погляду Юнга, його основна розбіжність із З.Фрейдом? (З.Фрейд ігнорував культурно-історичний контекст розвитку людини).

- 3.Обговорення результатів.

- 4.Висновок.

### **III. Порядок проведення заключної частини.**

В кінці заняття викладач підводить підсумки, оцінює виступи студентів, визначає задачі на їх наступну та самостійну роботу. Критеріями оцінки є: теоретичний і практичний рівень роботи, степінь знання учбового матеріалу,



творчий підхід, активність на занятті, доказовість та переконливість, зв'язок матеріалу з практикою.

**Семінарське заняття № 3.** Різновиди психодинамічної психокорекції та психотерапії. Індивідуальна психотерапія А. Адлера. Аналітична психотерапія К. Юга.

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення з різновидами психодинамічної психокорекції та психотерапії.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

Місце проведення: ауд.

**Навчальні питання:**

1. Різновиди психодинамічної психотерапії.
2. Сутність та методи індивідуальної психотерапії А.Адлера. Психотехніки в індивідуальній психології А. Адлера. Аналіз ранніх дитячих спогадів.
3. Сутність та методи аналітичної психотерапії К.Юга.

**Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Методичні вказівки.** Під час підготовки до заняття звернути особливу увагу на аналіз опору, аналіз перенесення. Під час підготовки до виконання методики «Аналіз ранніх дитячих спогадів» за А.Адлером звернути особливу увагу на необхідність ретельного аналізу конкретного спогаду, а не загальної ситуації.

**Практичне заняття №3.** Психотехніки в індивідуальній психотерапії А. Адлера.

**Навчальна мета практичного заняття:** формування вмінь здійснювати основні техніки індивідуальній психотерапії А.Адлера, їх використання в індивідуальній та груповій психотерапії, при проведенні психологічного консультування, психологічної корекції та тренінгів.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

Місце проведення: ауд.

**Навчальні питання:**

1. Концепція неврозу за А.Адлером.
2. Техніки індивідуальної психотерапії А.Адлера.
3. Аналіз ранніх дитячих спогадів за Адлером

**Література:**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

### **План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Він актуалізує знання студентів щодо поняття психодинамічна психотерапія, її методів, базових положень психоаналітичної концепції неврозу за З.Фрейдом та розбіжностей психотерапії за Фрейдом і Адлером. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 питання. Для відпрацювання питання необхідно обговорити зі студентами положення теорії Адлера стосовно поведінці людини в суспільстві; її проблемам, які виникають у теперішньому житті завдяки минулому досвіду. Згідно з концепцією Адлера причиною неврозу виступають три фактора, які приводять до почуттю неповноцінності. Це – неповноцінність органів, надмірне пестливе виховання, знехтування дитиною.

2 питання. Студенти повинні докладно передати особливості технік психотерапевтичної роботи за Адлером, дати характеристику процедур, які містяться у техніках: установлення правильних психотерапевтичних відносин, аналіз динаміки особистісних позицій пацієнта, заохочення розвитку саморозуміння (інсайту), допомога в переорієнтації.

3 питання. Для відпрацювання питання необхідно обговорити з студентами мету, техніку методики „Ранні спогади”, навчити опрацьовувати та інтерпретувати отримані результати. Далі студенти в малих групах проводять аналіз власних ранніх спогадів.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує студентів, який досвід вони придбали й просить висловити свої думки стосовно переваг й недоліків техніки „Аналіз ранніх спогадів”.

### **Тема № 3. Поведінковий напрямок у психокорекції та психотерапії.**

*(Кількість годин - 4 сем., 4 практ.).*

**Семінарське заняття № 4.** Поведінковий напрямок у психокорекції та психотерапії.

**Навчальна мета заняття:** формувати вміння оперувати категоріально-понятійним апаратом поведінкової психотерапії та психокорекції. Ознайомлення з різновидами та сферами застосування поведінкової психокорекції та психотерапії.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

Місце проведення: ауд.

#### **Навчальні питання:**

1. Сутність поведінкового напрямку в психокорекції та психотерапії.
2. Концепція неврозу в поведінковій психотерапії.
3. Основна мета поведінкової психокорекції та психотерапії.
4. Основні тенденції в поведінковій психотерапії та психокорекції:

1. Класична теорія умовних рефлексів.
2. Теорія оперантного обумовлювання.
3. Теорія соціального навчання.

#### **Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,  
Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Методичні вказівки.** Відповідно до загальної спрямованості біхевіоральної концепції, основна мета корекційних впливів - забезпечення нових умов для навчання, тобто вироблення нової адаптивної поведінки або подолання поведінки, яка стала дезадаптивною. Цілі також можуть містити в собі формування нових соціальних умінь, оволодіння психологічними навичками саморегуляції, подолання шкідливих звичок, зняття стресу, звільнення від емоційних травм і т.д.

Бихевиоральна психокорекція безпосередньо пов'язана з навчанням. Тому базисна термінологія відбиває основні концепції навчання. Основними є наступні поняття: "обумовлювання"; "генералізація"; "загасання"; "контробумовлювання"; "ефекти часткового підкріплення"; "викликані емоційні реакції"; "реакція уникання"; "конфлікт"; "надлишкова поведінка".

**Практичне заняття № 4.** Методи релаксації в поведінковому напрямку психокорекційної роботи.

**Навчальна мета практичного заняття:** ознайомлення з класичними методами релаксації в поведінковому напрямку психокорекційної роботи й їхньому використанні в психологічній практиці, а також в аспекті психологічної самодопомоги.

*Кількість годин: денна форма навчання - 4 год., заочна форма навчання – 2 год.*

Місце проведення: ауд.

#### **Навчальні питання:**

1. Теоретична основа класичних методів релаксації в поведінковому напрямку психокорекційної роботи.
2. Прогресивна м'язова релаксація Є. Джекобсона.
3. Релаксація по О. Грегору.

#### **Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,  
Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

#### **План проведення заняття:**

I.Порядок проведення вступу до заняття.

На початку практичного заняття викладач вітає студентів, повідомляє тему, план і структуру заняття.

II.Порядок проведення основної частини

1. Теоретичне обґрунтування проведеного практичного заняття. Обговорити з студентами теоретичну основу класичних методів релаксації в поведінковому напрямку психокорекційної роботи.

## 2. Проведення вправ:

- Прогресивна м'язова релаксація Є. Джекобсона;
- Релаксація по О. Грегору.

### Практичне завдання.

2.1. Ознайомитись з технікою проведення нервово-м'язової релаксації за Джекобсоном (окремий файл прикріплено).

2.2. Провести техніку нервово-м'язової релаксації для умовного клієнта.

2.3. Оформити в зошиті роботу за такою схемою: Назва роботи, мета (освоєння техніки нервово-м'язової релаксації за Джекобсоном); Сутність методики, для чого вона призначена; Рефлексія з позиції психолога (які особливості методики помітили, що було важко, що вдалося добре – досвід в ролі психолога).

## 3. Обговорення результатів.

## 4. Висновки.

### III.Порядок проведення заключної частини.

В кінці заняття викладач підводить підсумки, оцінює виступи студентів, визначає задачі на їх наступну та самостійну роботу. Критеріями оцінки є: теоретичний і практичний рівень роботи, ступінь знання учбового матеріалу, творчий підхід, активність на занятті, доказовість та переконливість, зв'язок матеріалу з практикою.

**Семінарське заняття № 5.** Поведінковий напрямок у психокорекції та психотерапії. Класична теорія умовних рефлексів. Теорія оперантного обумовлювання.

**Навчальна мета заняття:** формувати вміння оперувати категоріально-понятійним апаратом поведінкової психотерапії та психокорекції. Ознайомлення з різновидами та сферами застосування поведінкової психокорекції та психотерапії.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 2 год.*

Місце проведення: ауд.

### Навчальні питання:

1. Сутність класичної теорії умовних рефлексів.
2. Класичне обумовлювання в формуванні таких емоційних реакцій, як страх та тривога.
3. Стратегії, засновані на формуванні умовних рефлексів:
  - Систематична десенсибілізація,
  - Вироблення умовно-рефлекторної відрази,
  - Процедура «дзвінок в матраці»,
  - Повінь (імплізія).
4. Сутність теорії оперантного обумовлювання.
5. Контроль поведінки за допомогою аверсивних стимулів (покарання та негативне підкріплення).

6. Формування поведінки в моделі оперантного обумовлювання: збільшення частоти бажаної поведінки та зниження частоти небажаної поведінки.
7. Перевага позитивного підкріплення перед покаранням.
8. Стратегії, засновані на оперантному обумовлюванні:
  - формування поведінки (підкріплення поетапного нарощування бажаної поведінки),
  - підкріплення несумісної (протилежної) поведінки,
  - тайм-аут і процедура розплати за реакцію (для зменшення небажаної поведінки),
  - накопичення очок або «жетонна терапія» (може поєднувати позитивне підкріплення, формування поведінки, підкріплення несумісної поведінки і розплату за реакцію).

### **Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Методичні вказівки.** Класична теорія умовних рефлексів І.П. Павлова з'явилася фундаментом, на якому була побудована сучасна поведінкова корекція. На основі принципів класичного обумовлювання створені такі методики корекції поведінки, як методика аверсивного обумовлювання, методика контролю стимулу та ін. Один зі шляхів керування поведінкою - керування пред'явленням стимулів, що спричиняють певну реакцію, а також організація зовнішнього оточення й контроль над ним. Організація зовнішнього оточення дає можливість певним чином формувати певну поведінку людини.

**Практичне заняття № 5.** Техніки психокорекційної роботи в біхевіоральному напрямку.

**Навчальна мета практичного заняття:** ознайомлення з техніками психокорекційної роботи в біхевіоральному напрямку - систематичною десенсибілізацією за Вольпе; техніками оперантного обумовлювання: "позитивне підкріплення", "негативне підкріплення", "покарання"; технікою "тайм-аут"; аверсивними методами і методом "повені" і їх використанням в психологічній практиці.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 1 год.*

Місце проведення: ауд.

### **Навчальні питання:**

1. Теоретична основа технік психологічної роботи в біхевіоральному напрямку.
2. Техніки: систематична десенсибілізація Вольпе, «позитивне підкріплення», «негативне підкріплення»; «покарання», «тайм-аут»; «аверсивний метод» і метод «повені» і їх використання в психологічній практиці.

### **Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,  
Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

### **План проведення заняття:**

#### **I. Порядок проведення вступу до заняття**

На початку практичного заняття викладач вітає студентів, повідомляє тему, план і структуру заняття.

#### **II. Порядок проведення основної частини.**

1. Теоретичне обґрунтування проведеного практичного заняття. Обговорюється теоретична основа технік психологічної роботи в біхевіоральному напрямку.

2. Проведення вправ.

#### **Практичні завдання.**

2.1. Ознайомитись з технікою «Систематична десенсибілізація за Вольпе».

2.2. Провести техніку «Систематична десенсибілізація по Вольпе» для умовного клієнта.

2.3. Оформити в зошиті роботу за такою схемою: Назва роботи, мета; Сутність методики, для чого вона призначена; Рефлексія з позиції психолога (які особливості методики помітили, що було важко, що вдалося добре – досвід в ролі психолога).

3. Обговорення результатів.

4. Висновки.

#### **III. Порядок проведення заключної частини.**

В кінці заняття викладач підводить підсумки, оцінює виступи студентів, визначає задачі на їх наступну та самостійну роботу. Критеріями оцінки є: теоретичний і практичний рівень роботи, ступінь знання учбового матеріалу, творчий підхід, активність на занятті, доказовість та переконливість, зв'язок матеріалу з практикою.

**Тема №4. Когнітивно-поведінковий напрямок у психокорекції й психотерапії.** (*Кількість годин - 2 сем., 2 практ.*).

**Семінарське заняття № 6.** Техніки раціонально-емотивної психокорекції та психотерапії А. Еліса та їх використання в психологічній практиці.

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення з техніками раціонально-емотивної психокорекції: обговорення та спростування ірраціональних поглядів, дискутування, поведінкові та емотивні когнітивні техніки за А. Елісом і їх використання в психологічній практиці.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 1 год.*

Місце проведення: ауд.

#### **Навчальні питання:**

1. Сутність когнітивно-поведінкової психотерапії та психокорекції.
2. Сутність раціонально-емотивної терапії А. Еліса.

Особливості технік раціонально-емотивної терапії А. Еліса:

- Навчання основній формулі АВС;
  - Надання доказів того, що думки визначають емоції;
  - Диспут з приводу ірраціональних ідей;
  - Раціонально-емотивна уява.
3. Сутність когнітивного підходу А. Бека.
  4. Техніки РЕТ: обговорення та спростування ірраціональних поглядів.
  5. АВС-модель А.Елліса.
  6. Етапи та техніки когнітивної психотерапії та психокорекції.
  7. Дискутування, поведінкові та емотивні когнітивні техніки за А. Елісом.
  8. Автоматичні думки й основні когнітивні помилки за А.Беком.
  9. Техніки виявлення й ідентифікації автоматичних думок за А. Беком.
  10. Техніки перевірки реалістичності й корегування автоматичних думок.
  11. Реальнісна терапія В. Гласера.

#### **Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Методичні вказівки.** В когнітивній психокорекції основна увага приділяється пізнавальним структурам психіки й упор робиться на особистість, особистісні конструкти й у цілому на логічні здатності. В основі когнітивного підходу лежать теорії, що описують особистість із погляду організації пізнавальних структур. Саме з ними працює психолог у корекційному плані, причому в ряді випадків мова йде не тільки про порушення властиво пізнавальної сфери, але й про складності проблеми, що визначають, спілкування, внутрішніх конфліктах і т.д.

**Практичне заняття № 6. Техніки когнітивно-поведінкової психотерапії.** Техніки раціонально-емотивної психокорекції А. Еліса та їх використання в психологічній практиці.

**Навчальна мета практичного заняття:** формування вмінь здійснювати основні техніки когнітивної та поведінкової психотерапії, їх використання з в індивідуальної та групової психотерапії, при проведенні психологічного консультування, психологічної корекції та тренінгів.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 1 год.*

Місце проведення: ауд.

#### **Навчальні питання:**

1. Завдання та сфери застосування методів когнітивно-поведінкової психотерапії.
2. Особливості когнітивного стилю, які генерують систематичні когнітивні спотворення.
3. Техніки когнітивної психотерапії.
4. Практичне відпрацювання техніки «АВС-модель» А.Елліса.

#### **Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,  
Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

### **План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Він актуалізує знання студентів щодо понять поведінкова, когнітивна та раціонально-емотивна психотерапія, розбіжностей цих методів психотерапії, базових положень концепції неврозу за когнітивно-поведінковою психотерапією. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 питання. Для відпрацювання питання необхідно обговорити зі студентами наступне. Поведінкова (біхевіоральна) терапія полягає в «спробі змінити людську поведінку і почуття в позитивному напрямі з використанням сучасних теорій навчання». Тут людину розглядають як активного, плануючого і цілеспрямованого діючого суб'єкта, здібного до саморефлексії. Когнітивна психологія виникла як реакція на заперечення ролі внутрішньої організації психічних процесів. Психічні порушення — обтяжливі почуття і неадаптивні дії — по Беку є слідством властивого людині «неадаптивного» способу сприйняття і переробки інформації про те, що відбувається з ним і з його оточенням. Вирішальний вплив на ці процеси роблять такі чинники, як очікування, уявлення про власну особу і про навколишній світ, відбір сприйняття і вмісту пам'яті. Також необхідно обговорити сфери застосування методів когнітивно-поведінкової психотерапії та її обмеження.

2 питання. Практика когнітивної психотерапії складається в послідовному розмиканні порочного кола неадаптивних думок, негативних емоцій і дисфункціональної поведінки через вплив на когнітивну ланку. Завдання до студентів — встановити відповідність між висловами пацієнтів (ситуаційні завдання) і когнітивним стилем (заповніть таблицю).

3 питання. Відповідаючи на питання студенти повинні знати і вміти дати характеристику таких технік виявлення й ідентифікації автоматичних думок, як опитування; спонукування клієнтів зайнятися діяльністю, що їх лякає; самоконтроль думок; перевірка реалістичності і коригування автоматичних думок; сократовське питання, реатрибуція, децентрація та ін. Особлива увага приділяється ідентифікації когнітивних помилок та декатастрофізація. Студенти під час роботи в парах проводять аналіз ситуаційних завдань — аналізують когнітивні помилки, пропонують поведінкові техніки перевірки істинності автоматичних думок і переконань.

4 питання. **Практичні завдання.**

**Когнітивні домашні завдання.**

**Завдання 1.** У наступних прикладах описані ситуації ABC, але у всіх відсутнє В. Вам потрібно вгадати, які думки (В) потрібно вставити, щоб зв'язати ситуацію (А) і емоції (С). Визначте в кожному випадку А і С і впишіть В.



1. Начальник Альфреда відчитав його за запізнення. Після цього Альфред відчував себе пригніченим.

2. Мері пройшла два сеанси терапії і кинула її, тому що вважала, що вона не діє.

3. У Сьюзі заболів живіт. Їй стало страшно.

4. Джо општрафували за перевищення швидкості, і він сильно розлютився.

5. Джейн зніжковіла, коли її друзі помітили, що вона плаче на романтичних сценах фільму.

6. Фріц був розлючений, коли службовець попросив його документи в той час, як він переводив у готівку чек.

**Завдання 2.** Наведіть три приклади зі свого життя (А), в яких ваші думки (В) викликали хворобливі емоції (С). Опишіть їх в моделі АВС.

1. А. В. С.

2. А. В. С.

3. А. В. С.

**Завдання 3.** Відпрацювання навичок психолога. Зробіть завдання за АВС- моделлю А.Еліса:

- згадайте будь-яку подію, яка викликає у вас бурхливі негативні емоції.

Це буде А,

- згадайте всі емоції та перелічить їх.

Це буде С,

- згадайте всі ваші думки, що супроводжували подію А, запишіть їх у вигляді прямої мови.

Це буде В,

- за допомогою вашого партнера-терапевта сформулюйте, чи є якесь дезадаптивне переконання, яке викликає такі негативні емоції. Це буде Д.

- Спробуйте трансформувати це дезадаптивне переконання и зробити його більш гнучким, більш адаптивним. Це буде Е.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує студентів, який досвід вони придбали й просить висловити свої думки стосовно переваг й недоліків методик.

### **Тема № 5. Гуманістичний підхід у психокорекції та психотерапії.**

(Кількість годин - 2 сем., 2 практ.).

**Семінарське заняття № 7.** Гуманістичний підхід у психокорекції та психотерапії.

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення з техніками гуманістичної психокорекції та психотерапії: встановлення конгруентності, вербалізація, відображення емоцій.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 1 год.*

Місце проведення: ауд.

**Навчальні питання:**

1. Сутність гуманістичного напрямку в психотерапії та психокорекції.
2. Сутність центрованої на клієнті психотерапії К. Роджерса.
3. Мета та умови психотерапії за Роджерсом.
4. Основні техніки психотерапії за Роджерсом.

**Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Методичні вказівки.** В гуманістичній психокорекції та психотерапії основна увага приділяється виробленню в клієнта більшої самоповаги й здатності вживати дії, необхідні для приведення його "Я"-реального у відповідність із його особистим досвідом і глибинними переживаннями. Із самого початку увага концентрується не на проблемах людини, а на неї самої, на її "Я", тому завдання, яке ставиться й вирішується в рамках взаємодії психолога й клієнта, - це допомога в особистісному зростанні й розвитку, завдяки якому людина сама вирішує свої проблеми. А другорядне завдання - створення відповідного психологічного клімату й відповідних відносин. Для такого корекційного процесу характерно наступне:

- основний акцент робиться на емоційних аспектах, почуттях, а не на інтелектуальних судженнях, думках, оцінках;
- корекційна робота ведеться за принципом "тут і тепер";
- перевага віддається ініціативі клієнта, який є головним у взаємодії й прагне до саморозвитку, а психолог лише направляє це прагнення в потрібне русло. Клієнт сам визначає ті зміни, які йому необхідні, і сам їх здійснює.

**Практичне заняття № 7.** Техніки у клієнт-центрованому підході К.Роджерса.

**Навчальна мета практичного заняття:** ознайомлення з техніками встановлення конгруентності, вербалізації, відображення емоцій в клієнт-центрованому підході К.Роджерса і використанні їх в психологічній практиці.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 1 год.*

Місце проведення: ауд.

**Навчальні питання:**

1. Теоретична основа технік встановлення конгруентності, вербалізації, відображення емоцій в клієнт-центрованому підході К. Роджерса.
2. Позиція психолога: конгруентність, позитивна оцінка, емпатичне сприймання клієнта.
3. Відпрацювання навичок психолога в клієнт-центрованому підході

К.Роджерса: техніки встановлення конгруентності, вербалізація, відображення емоцій.

Вправи:

- Клієнт-терапевтична міні-сесія.

**Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

### **План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Він актуалізує знання студентів щодо базових понять психотерапії за Роджерсом, методів, базових положень концепції неврозу за Роджерсом. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 питання. Для відпрацювання питання необхідно обговорити зі студентами наступні теоретичні положення. За Роджерсом, головне завдання психотерапевта – встановлення дружнього творчого співробітництва з клієнтом і створення такої атмосфери психологічного комфорту й захищеності, в якій клієнт сам починає „вивільняти” потенційні можливості свого істинного Я. Саме така атмосфера прискорить процес об’єктивізації та прийняття реально-го образу самого себе та інших. Необхідною якістю терапевта має стати вміння постійно утримувати позитивне ставлення до клієнта, а точніше – віру і позитивні начала його сутності, які мають бути вивільнені з-під життєвих завалів і хибних захистів особистості. Емпатичне слухання – інструмент особистісного росту клієнта. Для формування навичок емпатичного слухання студенті працюють в трійках з ситуативним завданням – визначають почуття клієнта та формулюють емпатичні відповіді різного рівня (відображення поверхові почуття, глибокі почуття, відображення смислу).

2 питання. Для формування навичок пасивного та активного слухання студенті працюють в трійках виконуючи ролі клієнта, психотерапевта та супервізора.

3 питання. Тренінг поведінки що допомагає проводиться в мікрогрупах по 3 студента.

### **Практичне завдання.**

1. Подивитися відеозапис демонстраційної сесії клієнтцентованої психотерапії от К.Роджерса  
<https://www.youtube.com/watch?v=HLGbxAlOgYU>

2. Звернути увагу на застосування К.Роджерсом основних технік КТЦ: відображення емоцій, перефразування, емпатичне слухання та сприйняття.

3. Відпрацювання навичок психолога з використанням технік КТЦ в трійках: клієнт, терапевт та спостерігач. Один студент викладає проблему (клієнт), другій виконує роль психолога, третій студент фіксує параметри по-

ведінки що допомагає – візуальний контакт, рухи тіла, поза, відображення емоцій, перефразування, емпатичне слухання та сприйняття.

4. Оформити роботу в зошиті за звичайною схемою.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує студентів, який досвід вони придбали й просить висловити свої думки стосовно переваг й недоліків методик. Критеріями оцінки є: теоретичний і практичний рівень роботи, степінь знання учбового матеріалу, творчий підхід, активність на занятті, доказовість та переконливість, зв'язок матеріалу з практикою.

## **Тема № 6. Екзистенційний напрямок у психотерапії та психокорекції.**

*(Кількість годин - 2 сем., 2 практ.).*

**Семінарське заняття № 8.** Екзистенційний напрямок у психотерапії та психокорекції.

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення з особливостями екзистенційної психокорекції та психотерапії.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 1 год.*

Місце проведення: ауд.

### **Навчальні питання:**

1. Теоретична основа підходів до вирішення проблем в екзистенційній психокорекції: основні поняття й положення екзистенціального підходу: діалог, досвід, переживання, автентичність, цінність та ін.

2. Мета психотерапії та позиція психолога.

3. Основні техніки психотерапії в екзистенційному підході: *розвиток самосвідомості, культивування відповідальності, допомога у відкритті або створенні смислів, унікальність і ідентичність, робота із тривогою, відношення с часом.*

### **Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Методичні вказівки.** До екзистенційного напрямку відносять теорії й системи особистісної терапії, засновані на теорії екзистенціалізму, що підкреслює важливість проблем людського становлення й відповідальності людини за своє особистісне становлення, коли упор робиться на "вільну волю", усвідомлення відповідальності людини за формування власного внутрішнього світу й вибір життєвого шляху. При такому підході метою корекції стає доведення до розуміння людини сенсу, якій вона прагне додати своєму життю.

**Практичне заняття № 8.** Підходи до вирішення проблем в екзистенційному напрямку психокорекції.

**Навчальна мета практичного заняття:** ознайомлення з сутністю та підходами до вирішення проблем в екзистенційної психокорекції .

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 1 год.*

Місце проведення: ауд.

**Навчальні питання:**

1. Теоретична основа підходів до вирішення проблем в екзистенційній психокорекції: основні поняття й положення екзистенціального підходу: діалог, досвід, переживання, автентичність, цінність та ін.

2. Мета психотерапії та позиція психолога.

**Література.**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**План проведення заняття:**

1. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку практичного заняття викладач вітає студентів, повідомляє тему,

план і структуру заняття.

11. Порядок проведення основної частини.

Теоретичне обґрунтування проведеного практичного заняття. Обговорити з студентами теоретичну основу підходів до вирішення проблем в екзистенційної психокорекції.

1. Проведення вправ.

Практичне завдання. Відпрацювання навичок психолога: провести міні-сесію терапевта з умовним клієнтом. Фокус уваги на: розвитку самосвідомості, прийнятті свободи і відповідальності, допомоги у відкритті або створенні сенсу; розкритті унікальності і формуванні ідентичності; роботі з тривогою; відношеннях з часом.

2. Обговорення результатів.

3. Висновок.

111.Порядок проведення заключної частини.

В кінці заняття викладач підводить підсумки, оцінює виступи студентів, визначає задачі на їх наступну та самостійну роботу. Критеріями оцінки є: теоретичний і практичний рівень роботи, ступінь знання учбового матеріалу, творчий підхід, активність на занятті, доказовість та переконливість, зв'язок матеріалу з практикою.

**Семестр 7.**

**Тема 7. Особливості психотерапії та психокорекції дітей та підлітків.**  
(Кількість годин - 2 сем., 2 практ.).

**Семінарське заняття № 9. Особливості психотерапії та психокорекції дітей та підлітків**

**Навчальна мета заняття:** формування вміння оперувати категоріально-понятійним апаратом психотерапії дітей та підлітків, ознайомлення із принципами психотерапії для дітей та підлітків, визначення основних показань та протипоказань до окремих видів психотерапії.

*Кількість годин:* денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 2 год.

*Місце проведення:* аудиторія

**Навчальні питання:**

1. Визначення психокорекції та психотерапії дітей та підлітків.
2. Особливості психотерапії дітей та підлітків.
3. Історія розвитку психотерапії дітей та підлітків.
4. Основні напрямки й методи психотерапії дітей та підлітків.
5. Принципи психотерапії для дітей та підлітків.
5. Показання й протипоказання до окремих видів психотерапії.

**Література:** Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Методичні вказівки.** Психокорекція дітей та підлітків – корекційно-розвивальна робота, яка спрямована на корекцію порушень психологічного здоров'я та на його відновлення. Фокусується головним чином на виправленні неадаптивних думок, емоцій та поведінки дитини за допомогою спеціальних засобів психологічного впливу. Психокорекції можлива, якщо порушення не мають органічної основи і підлягають трансформації.

Визначення дитячої психотерапії. Дпт - збірне поняття, що включає різні психотерапевтичні підходи й методи, застосовувані для лікування дітей і підлітків із психічними, прикордонними й психосоматичними захворюваннями, вплив яких спрямовано на дитину і її оточення.

**Практичне заняття № 9. Особливості психотерапії та психокорекції дітей та підлітків.**

**Навчальна мета заняття:** відпрацювання умінь виокремлення особливостей психотерапії дітей та підлітків, принципів психотерапії та розуміння основних показань та протипоказань до окремих видів психотерапії.

*Кількість годин:* денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 2 год.

*Місце проведення:* аудиторія

**Навчальні питання:**

1. Особливості психотерапії дітей та підлітків. Чому дитина є особливим клієнтом?
2. Принципи психотерапії для дітей та підлітків.
3. Показання й протипоказання до окремих видів психотерапії.

**Література:** Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Він актуалізує знання студентів щодо основних методів психотерапії в роботі з дітьми та підлітками, окреслює специфіку психотерапевтичної роботи з дітьми та підлітками. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 питання. Робота проводиться в тренінговій формі, тобто студенти разом із викладачем сідають у коло і дискутують про особливості дитячої терапії, її можливості. Обговорюють методи, які можна застосовувати у дитячому і підлітковому віці. В кінці підводять підсумки про відмінність роботи з дітьми та підлітками від роботи з дорослими в межах психотерапії.

2 питання. Робота проводиться в тренінговій формі, студенти разом із викладачем сідають у коло і дискутують про принципи роботи з дітьми та підлітками. Спочатку потрібно відтворити принципи роботи з дорослими, а після цього необхідно за аналогією зазначити принципи роботи з дітьми та підлітками. Неодмінно потрібно обґрунтувати кожне твердження.

3 питання. Для роботи над цим питанням потрібно розділити студентів на 2 підгрупи, де одна з них буде працювати над визначенням показань до окремих видів психотерапії дітей та підлітків, а інша – над визначенням протипоказань. На роботу відводиться 10 хвилин. Після чого йде презентація та обговорення роботи в кожній групі.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує у студентів, який досвід вони придбали й просить висловити свої думки стосовно переваг та недолік проведеної роботи.

### **Тема № 8. Основні психопатологічні розлади дітей та підлітків.**

*(Кількість годин - 2 сем., 2 практ.).*

#### **Семінарське заняття № 10. Основні психопатологічні розлади дітей та підлітків**

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення студентів із віковими особливостями психопатології дітей та підлітків, знайомство із розладами потягів, емоційної сфери та абстрактного пізнання у дітей та підлітків.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

*Місце проведення:* аудиторія

#### **Навчальні питання:**

1. Вікові особливості психопатології дітей та підлітків.
2. Порушення потягів.
3. Емоційні (афективні) порушення у дітей та підлітків.
4. Порушення абстрактного пізнання.

*Література:*

**Основна:** 1, 2,

**Допоміжна: 9.**

### **Інформаційні ресурси в Інтернеті**

Філіпова Е.В. Дітяча і підліткова психотерапія. [Електронний ресурс].  
Режим доступу:  
[https://stud.com.ua/43092/psihologiya/dityacha\\_i\\_pidlitkova\\_psihoterapiya](https://stud.com.ua/43092/psihologiya/dityacha_i_pidlitkova_psihoterapiya).

### **Практичне заняття № 10. Основні психопатологічні розлади дітей та підлітків**

**Навчальна мета заняття:** практичне відпрацювання теоретичних знань про вікові особливості психопатології дітей та підлітків.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

*Місце проведення:* аудиторія

#### **Навчальні питання:**

1. Вікові особливості психопатології дітей та підлітків.
2. Порушення потягів.
3. Емоційні (афективні) порушення у дітей та підлітків.
4. Порушення абстрактного пізнання.

*Література:*

**Основна:** 1, 2,

**Допоміжна:** 9.

### **Інформаційні ресурси в Інтернеті**

Філіпова Е.В. Дітяча і підліткова психотерапія. [Електронний ресурс].  
Режим доступу:  
[https://stud.com.ua/43092/psihologiya/dityacha\\_i\\_pidlitkova\\_psihoterapiya](https://stud.com.ua/43092/psihologiya/dityacha_i_pidlitkova_psihoterapiya).

### **План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 питання. Для відпрацювання цього питання потрібно студенти розділяються на 2 підгрупи. В одній підгрупі працюють над позитивними симптомами й синдромами, а в іншій – над негативними синдромами й симптомами. Особливу увагу потрібно приділити специфічним особливостям на різних вікових етапах. Робота триває 15 хвилин. Після закінчення кожна група презентує свою роботу.

2 питання. Робота проводиться в тренінговій формі, тобто студенти разом із викладачем сідають до кола, де обговорюють принципи психіатричної діагностики з урахуванням різних етапів нервово-психічного реагування. Кожний студент висловлює свою думку на базі самостійної роботи. В кінці підбиваються підсумки.

3 питання. Для відпрацювання цього питання викладач, на прикладах з психіатричної практики, демонструє різні види (сімейний, індивідуальний й



шкільний анамнез захворювання). Після цього студенти розбиваються на 4 групи, де опрацьовують один із видів анамнезу, зазначають його характеристику й особливості проведення. Робота триває 20 хвилин. В кінці кожна група демонструє свою роботу.

4 питання. Для відпрацювання цього питання викладач розповідає різноманітні приклади із психіатричної практики про випадки порушень потягів до їжі (анорексія, булімія), сексуальних потягів (підвищений сексуальний потяг, гомосексуалізм, мастурбація) з їх викривленням (садизм, мазохізм та їх поєднання) й підвищений інстинкт до самозбереження (гетероагресивність, аутоагресивність) в дитячому та підлітковому віці. Далі студенти, на базі цих прикладів, обговорюють у тренінговій формі особливості протікання цих порушення й можливі причини їх виникнення.

5 питання. Для відпрацювання цього питання викладач розповідає різноманітні приклади із психіатричної практики про випадки депресивних станів, психосоматичних еквівалентів депресії, маніакальні стани та стан дисфорії у дітей та підлітків. Далі студенти, на базі цих прикладів, обговорюють у тренінговій формі особливості протікання цих порушення й можливі причини їх виникнення.

6 питання. Студенти діляться на 4 групи. Кожна група повинна охарактеризувати один із видів розладу абстрактного пізнання в дитячому і підлітковому віці (нав'язливі ідеї, надцінні виникнення, ідеї марення з різноманітними формами прояву та хибне впізнавання). Зазначається особливості прояву та можливості загострення. Робота триває 10 хвилин. В кінці кожна група презентує свою роботу.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує у студентів, який досвід вони придбали й просить висловити свої думки стосовно переваг та недолік проведеної роботи.

## **Тема № 9. Планування психокорекції та психотерапії дітей та підлітків**

### **Семінарське заняття № 11. Планування психотерапії та психокорекції дітей та підлітків**

*Навчальна мета заняття:* ознайомлення студентів із різними моделями психотерапії у роботі з дітьми та підлітками, вміння планувати психотерапевтичну роботу й навчитися визначати етапи психотерапевтичного процесу.

*Кількість годин:* денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.

#### **Навчальні питання:**

1. Планування психотерапії та психокорекції.
2. Етапи планування психотерапії та психокорекції дітей та підлітків.

**Методичні вказівки.** 1 питання. Студенти обговорюють особливості планування психотерапії та психокорекції дітей та підлітків відповідно до специфіки запиту.

2 питання. Групова робота. Студенти обговорюють етапи планування психотерапії та психокорекції.

*Література:*

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

### **Практичне заняття № 11. Планування психотерапії для дітей та підлітків**

**Навчальна мета заняття:** практичне відпрацювання вміння планувати психотерапевтичну роботу й визначати етапи психотерапевтичного процесу.

*Кількість годин:* денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.

*Місце проведення:* аудиторія

**Навчальні питання:**

1. Модель Оудсхоорна.
2. Проблемно-вирішальна модель психотерапії у роботі з дітьми та підлітками.
3. Визначення показань та планування психотерапії.
4. Етапи планування психотерапії.

*Література:*

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

### **План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Він актуалізує знання студентів щодо основних принципів психотерапевтичної роботи з дітьми та підлітками, окреслює специфіку показань та протипоказань щодо різних форм психотерапії. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 питання. Для відпрацювання питання викладач демонструє на прикладі роботу із стратегічною моделлю Оудсхорна. Під час демонстрації зазначає можливості її використання в психотерапії, дає докладну характеристику 6 рівнів моделі: проблеми із зовнішнім соціальним оточенням; проблеми в сім'ї; когнітивні і поведінкові проблеми; емоційні конфлікти; порушення розвитку і особові розлади; біологічні порушення. Після цього студенти самостійно намагаються відтворити роботу із цією моделлю в парах. В кінці підводяться підсумки й діляться враженнями про те, що в них вийшло.

2 питання. Для відпрацювання цього питання викладач демонструє на прикладі проблемно-вирішальну модель психотерапії. Зазначає її функції й переваги. Після цього студенти розділяються на трійки, де самостійно відтворюють цю модель терапії. В трійках один студент грає роль терапевта, другий – дитину з конкретною проблемою, а третій – спостерігає за роботою те-

рапевта. В кінці проводиться обговорення, де доповідають спостерігачі про роботу терапевті.

3 питання. Робота проводиться у тренінговій формі, де проводиться дискусіювання про те, як правильно планувати психотерапію для дітей та підлітків. Необхідно обґрунтувати кожне твердження. В кінці підводяться підсумки й виводяться правила планування терапії.

4 питання. Для роботи над цим питанням студенти розділяються на пари, де працюють над етапами психотерапії. Особливу увагу надають першому етапу – встановлення контакту. Робота триває 15 хвилин, під час яких студенти по черзі повинні виступити в ролі терапевта й клієнта. Потім проводиться обговорення досягнутих результатів.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує у студентів, який досвід вони придбали й просить висловити свої думки стосовно переваг та недолік проведеної роботи.

### **Тема № 10. Консультування батьків з питань психокорекції дітей та підлітків. Сімейна психотерапія.**

**Семінарське заняття № 12.** Консультування батьків з питань психокорекції дітей та підлітків. Сімейна психотерапія.

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення студентів із основними підходами та напрямками в сімейній психотерапії.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

*Місце проведення:* аудиторія

**Навчальні питання:**

1. Сутність сімейної психотерапії, теоретичні основи й задачі.
2. Основні методи сімейної психотерапії.
3. Сучасні концепції виховання батьків.
4. Сімейна психотерапія за В. Сатир.

**Література:**

**Основна:** 1, 2, 3, **Допоміжна:** 7, 9

**Інформаційні ресурси в Інтернеті - 4**

**Методичні вказівки.** Сімейна психотерапія - комплекс психотерапевтичних прийомів і методів, направлених на психотерапію клієнта в сім'ї і за допомогою сім'ї, а також на оптимізацію сімейних взаємин.

Виходячи з цього можна говорити про три аспекти поняття сімейної психотерапії:

- Оптимізація сімейного оточення.
- Психологічна дія на пацієнта, страждаючого психічними і поведінковими розладами, з використанням групового сімейного ефекта.
- Нормалізація сімейних взаємин психічно здорових осіб (тобто сімейне консультування).

В даний час існують декілька напрямів в психотерапевтичній роботі з сім'єю: 1. Психодинамічний. 2. Системний і стратегічний. 3. Еклектичний.

**Практичне заняття № 12.** Консультування батьків з питань психокорекції дітей та підлітків. Сімейна психотерапія.

**Навчальна мета заняття:** формування у студентів практичних знань про основні підходи та напрямки в сімейній психотерапії.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

*Місце проведення:* аудиторія

**Навчальні питання:**

1. Сутність сімейної психотерапії, теоретичні основи й задачі.
2. Основні методи сімейної психотерапії.
3. Сучасні концепції виховання батьків.
4. Сімейна психотерапія за В. Сатир.

**Література:**

**Основна:** 1, 2, 3,

**Допоміжна:** 7, 9

**Інформаційні ресурси в Інтернеті - 4**

**План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Він актуалізує знання студентів щодо консультування батьків з питань психокорекції дітей та підлітків та сімейної психотерапії. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 питання. Робота проводиться в тренінговій формі, тобто студенти разом із викладачем сідають до кола, де обговорюють основні положення сімейної психотерапії, теоретичні основи й задачі.

2 і 3 питання. Студенти розбиваються на пари, де кожен з них виступає спочатку клієнтом, а потім психотерапевтом. Відпрацьовуються основні методи з сучасних концепцій сімейної психотерапії. Викладач тим часом спостерігає за роботою студентів, а потім робить свої зауваження. Робота виконується на протязі двох годин. Закінчується обговоренням про те, що вийшло і над чим ще потрібно працювати.

4 питання. Викладач демонструє відеофільм, який демонструє роботу В.Сатір. В кінці студенти обговорюють техніки сімейної терапії, які вони побачили у відео.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує у студентів, який досвід вони придбали та які навички роботи психолога вдалося напрацювати.

**Тема № 11. Сучасні підходи до психотерапії та психокорекції дітей та підлітків.**

**Семінарське заняття № 13-14. Сучасні методи психотерапії та психокорекції дітей та підлітків.**

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення студентів із технікою ігрової психотерапії, казкотерапією, пісковою терапією, діагностичними й психотерапевтичними аспектами дитячого малюнка.

*Кількість годин:* 4 год.

*Місце проведення:* аудиторія

**Навчальні питання:**

1. Ігрова психотерапія та психокорекція.

1.1. Психоаналітична ігрова психотерапія: структурована ігрова терапія (ігрова терапія відреагування) Д.Леві, терапія відносин.

1.2. Недирективна ігрова терапія, центрована на клієнті / дитині.

1.3. Поведінковий напрямок в ігровій терапії.

1.4. Когнітивно-поведінкова ігрова терапія.

2. Казкотерапія у роботі з дітьми та підлітками.

3. Пісочна терапія у роботі з дітьми та підлітками.

**Література:**

**Основна:** 1, 2, 5,

**Допоміжна:** 6, 7, 8, 9

**Інформаційні ресурси в Інтернеті – 4.**

**Методичні вказівки.** Серед сучасних методів психотерапії та психокорекції найбільш ефективними є: ігрова психотерапія та психокорекція (психоаналітична ігрова психотерапія; недирективна ігрова терапія, центрована на клієнті / дитині; поведінковий напрямок в ігровій терапії; когнітивно-поведінкова ігрова терапія), казкотерапія, пісочна терапія.

**Практичне заняття № 13-14. Сучасні методи психотерапії та психокорекції дітей та підлітків**

**Навчальна мета заняття:** відпрацювання навичок ігрової психотерапії, казкотерапії, піскової терапії, арт-терапії.

*Кількість годин:* 4 год.

*Місце проведення:* аудиторія

**Навчальні питання:**

1. Ігрова терапія.

2. Казкотерапія.

3. Психодіагностичні та психотерапевтичні аспекти дитячого малюнка.

4. Пісочна терапія у роботі з дітьми та підлітками.

**Література:**

**Основна:** 1, 2, 5,

**Допоміжна:** 6, 7, 8, 9

**Інформаційні ресурси в Інтернеті – 4.**

### **План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Він актуалізує знання студентів щодо особливостей поведінкової, раціонально-емотивної та когнітивної терапії, їх основних понять та методів роботи з дітьми та підлітками. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 питання. Для відпрацювання цього питання викладач демонструє метод ігрової психотерапії. Після чого йде обговорення її основних видів, механізмів та цілей. В кінці студенти повинні вказати функції психолога, який проводить ігрову терапію. На завершення викладач розповідає стадії роботи, порядок проведення сеансів й характеристики ігрової кімнати.

2 питання. Для відпрацювання цього питання викладач демонструє приклади казкотерапії для дітей різного віку. Після цього студенти повинні скласти свої казки, за аналогією до наведених прикладів. Робота триває 30 хвилин. В кінці вони демонструють свою роботу.

3 питання. Викладач пропонує студентам намалювати різнокольоровими фарбами свій настрій. Робота виконується 20 хвилин. В кінці проводиться рефлексія й аналіз методу арт-терапії.

4 питання. Викладач пропонує студентам, за допомогою піску та неструктурованого матеріалу, створити простір дитячої психотерапії. Робота триває 15 хвилин. Після цього проводиться рефлексія та обговорення цілей і можливостей пісочної терапії.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує у студентів, який досвід вони придбали й просить висловити свої думки стосовно ефективності проведеної роботи.

**Тема № 12. Психотерапія та психокорекція дітей в стресових і постстресових станах.**

**Семінарське заняття № 15. Психотерапія та психокорекція дітей в стресових і постстресових станах.**

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення студентів із особливостями психологічної підтримки дітей, що перебувають у стресових і післястресових станах.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

#### **Навчальні питання:**

1. Поняття про психологічну травму, гостру реакцію на стрес та ПТСР.
2. Причини і прояви психологічних травм у дітей та підлітків.
3. Завдання екстреної психологічної допомоги.
4. Відновлення вітальних функцій та активності.
5. Впорядкування активності і відреагування переживань.

6. Відновлення дій, що розпалися.
7. Символічна переробка переживань.

**Література:**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Методичні вказівки.** Важливо розрізняти поняття психологічної травми, гострої реакції на стрес, посттравматичного стресового розладу та особливості кожного з перелічених станів.

Психологічною травмою (психотравмою) називають особливо важкі переживання, які грубо порушують нормальне психічне життя людини. Психотравма може бути наслідком як зовнішніх життєвих обставин, так і внутрішньоособистісних конфліктів (зіткнення несумісних спонукань). Важка психотравма може призводити до прикордонних психічних розладів, найбільш специфічними з яких є гостра реакція на стрес і посттравматичний стресовий розлад.

Гостра реакція на стрес (ГРС) розвивається в перші хвилини або години після впливу психотравмуючої ситуації. Її тривалість варіюється від декількох хвилин до декількох днів. Головні ознаки ГРС - високе емоційне напруження, звуження свідомості, фрагментарне орієнтування в просторі і часі, грубі порушення організації психічної діяльності, виражені фізіологічні прояви: почастищення серцебиття, пітливість, нудота, порушення сну і апетиту.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) виникає як відстрочена, відставлена чи затяжна реакція на дію тривалого і (або) особливо важкого стресу. ПТСР може розвинутиися і в тому випадку, якщо безпосередньо після психотравми не спостерігалось гострого стресового стану. Його перші прояви можуть бути відставлені на кілька місяців від психотравми (до півроку, а в окремих випадках навіть більше). Це хронічне захворювання, яке характеризується хвилеподібним перебігом з періодичними загостреннями. Причиною таких загострень часто стають нові стреси, а також ситуації, що нагадують про психотравму. Діти та підлітки представляють собою групу ризику по відношенню до ПТСР, оскільки у них ще недостатньо розвинені особистісні ресурси, що дозволяють ефективно справлятися з наслідками травматичних ситуацій.

**Практичне заняття № 15. Психотерапія та психокорекція дітей в стресових і постстресових станах.**

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення студентів із особливостями психологічної підтримки дітей, що перебувають у стресових і післястресових станах.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

**Практичні завдання.**

Завдання 1. Скласти програму індивідуального заняття з дитиною, яка перебуває у стресовому стані у зв'язку із розлученням батьків.

Завдання 2. Скласти програму індивідуального заняття з дитиною, яка перебуває у післястресовому стані після перебування в осередку екстремальних подій.

### **План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Він актуалізує знання студентів щодо особливостей психотерапії неврозів та неврозоподібних розладів. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 завдання. Відпрацювання вправ програми.

2 завдання. Відпрацювання вправ програми.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує у студентів, який досвід вони придбали й просить висловити свої думки стосовно переваг та недолік проведеної роботи.

### *Методичні рекомендації до практичних завдань.*

**Завдання 1.** Скласти програму індивідуального заняття з дитиною, яка перебуває у стресовому стані у зв'язку із травмою війни.

Вирішуючи це завдання, важливо знати, що відразу після психотравми основним завданням екстреної психологічної допомоги є *експрес-корекція найбільш гострої симптоматики, що перешкоджає нормальному функціонуванню дитини*:

- відновлення нормального сну і харчування (що створює сприятливі умови для відновлення центральної нервової системи);
- забезпечення нормального рівня загальної активності;
- подолання гострих фобій, депресивних станів, гострої тривоги, флешбек-ефектів.

Зняття цих симптомів сприяє подальшій нормалізації психологічного стану, активізує використання дитиною наявних у неї стратегій подолання (*coping strategies*). Подібні завдання типові для короткочасного психологічного втручання, яке, на відміну від тривалих форм психотерапії, спрямовані не на забезпечення глибоких особистісних перетворень, а на "позбавлення від негативних переживань, дискомфорту або депресії" [1]. Встановлено, що істотне підвищення рівня суб'єктивного благополуччя може бути досягнуто вже за один-два сеанси психотерапії [2].

**Завдання 2.** Скласти програму індивідуального заняття з дитиною, яка перебуває у післястресовому стані після перебування в осередку екстремальних подій.

Вирішуючи це завдання, важливо звернути увагу на те, що у відстрочений після травми період виникають *нові завдання психологічної допомоги*:

- впорядкування активності;



- відреагування травматичних переживань і агресії;
- подолання грубих порушень спілкування.

**Основним завданням роботи з відстроченими наслідками психотравми стає відновлення нормального соціального і внутрішньоісімейного функціонування дітей.** Дуже важливо забезпечити регулярне відвідування школи (дитячого садка). До числа найбільш важливих завдань роботи на цьому етапі відноситься також корекція тих несприятливих психологічних особливостей дитини, які існували ще до психотравми і загострилися після неї. Оскільки в результаті психотравми виникають порушення спілкування з батьками та сиблінгами, потрібна спеціальна робота з подолання цих порушень. Для відновлення нормального стану і функціонування дітей *необхідна психологічна робота з найближчим оточенням дитини - в першу чергу з батьками та педагогами.*

**Тема № 13. Психотерапія емоційних та поведінкових розладів дітей та підлітків.**

**Семінарське заняття № 16. Психотерапія емоційних та поведінкових розладів дітей та підлітків.**

*Навчальна мета заняття:* ознайомлення студентів із синдромами дефіциту уваги та гіперактивністю, використання різних методів для подолання гіперактивності та дефіциту уваги.

*Кількість годин:* денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.

**Навчальні питання:**

1. Теоретичне обґрунтування психотерапії синдрому дефіциту уваги і гіперактивності.
2. Психологічні особливості дітей з дефіцитом уваги і гіперактивністю.
3. Методи психотерапії дітей з дефіцитом уваги і гіперактивністю.

**Методичні вказівки.** Студенти обговорюють навчальні питання, відповідають на тестові завдання. Робота проводиться в тренінговій формі, тобто студенти разом із викладачем сідають до кола, де обговорюють теоретичні положення синдрому дефіциту уваги та гіперактивності. Кожний студент висловлює свою думку на базі самостійної роботи. В кінці підбиваються підсумки.

**Література:**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**Практичне заняття № 16. Психотерапія емоційних та поведінкових розладів дітей та підлітків**

**Навчальна мета заняття:** відпрацювання технік роботи з синдромами дефіциту уваги та гіперактивністю, використання різних методів для подолання гіперактивності та дефіциту уваги.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

*Місце проведення: аудиторія*

**Навчальні питання:**

1. Психологічні особливості дітей з дефіцитом уваги і гіперактивністю.
2. Методи психотерапії дітей з дефіцитом уваги і гіперактивністю.

**Література:**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

**План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Він актуалізує знання студентів щодо особливостей психотерапії неврозів та неврозоподібних розладів. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 питання. Для відпрацювання цього питання викладач демонструє на прикладах із клінічної практики синдром дефіциту уваги та гіперактивності. Після цього проходить аналіз кожного випадку й обговорюються можливі причини їх виникнення.

2 питання. Для відпрацювання цього питання викладач демонструє методи роботи із дітьми в яких є гіперактивністю та синдром дефіциту уваги. Після цього студенти розбиваються на трійки й намагаються практичні відтворити ці методи. В трійках один студент виступає в ролі психотерапевта, другий – дитини з даним захворюванням, а третій – спостерігає за роботою терапевта. Робота триває 20 хвилин. В кінці проводиться обговорення, де доповідають спостерігачі про роботу терапевті.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує у студентів, який досвід вони придбали й просить висловити свої думки стосовно переваг та недолік проведеної роботи.

**Практичне заняття Психотерапія депресивних та тривожних розладів у дітей та підлітків**

**Навчальна мета заняття:** ознайомлення студентів із специфікою депресивних та тривожних розладів у дітей та підлітків, навчитися практично використовувати методи по подоланню депресії та тривожних станів у дітей та підлітків.

*Кількість годин: денна форма навчання - 2 год., заочна форма навчання – 0 год.*

*Місце проведення: аудиторія*

**Навчальні питання:**

1. Теоретичне обґрунтування психотерапії депресивних розладів у дітей та підлітків.

2. Сучасні підходи до психотерапії депресивних розладів у дітей та підлітків.
3. Теоретичне обґрунтування психотерапії тривожних розладів у дітей та підлітків.
4. Сучасні підходи до психотерапії тривожних розладів у дітей та підлітків.

### **Література**

Основна: 1, 2, 3, 4, 5,

Допоміжна: 6, 7, 8, 9.

### **План проведення заняття:**

I. Порядок проведення вступу до заняття. На початку практичного заняття викладач вітає студентів, називає тему, мету, план та структуру заняття. Він актуалізує знання студентів щодо особливостей психотерапії поведінкових розладів. Далі проводиться перевірка самостійної роботи студентів.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1 питання. Робота проводиться в тренінговій формі, тобто студенти разом із викладачем сідають до кола, де обговорюють теоретичні положення депресивних станів у дітей та підлітків. Кожний студент висловлює свою думку на базі самостійної роботи. В кінці підбиваються підсумки.

2 питання. Для відпрацювання цього питання викладач демонструє на прикладах із клінічної практики депресивні розлади у дітей та підлітків. Після цього проходить аналіз кожного випадку й обговорюються можливі причини їх виникнення.

3 питання. Робота проводиться в тренінговій формі, тобто студенти разом із викладачем сідають до кола, де обговорюють теоретичні положення тривожних розладів у дітей та підлітків. Кожний студент висловлює свою думку на базі самостійної роботи. В кінці підбиваються підсумки.

4 питання. Для відпрацювання цього питання викладач демонструє на прикладах із клінічної практики тривожні розлади у дітей та підлітків. Після цього проходить аналіз кожного випадку й обговорюються можливі причини їх виникнення.

III. Порядок проведення заключної частини заняття. Наприкінці заняття викладач запитує у студентів, який досвід вони придбали й просить висловити свої думки стосовно переваг та недолік проведеної роботи.

### **4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в інтернеті**

#### **Основна:**

1. Андрушко Я.С. Психокорекція: навч.-метод. Посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 211 с. <http://surl.li/bxxgi>

2. Каліна М.Ф. Психотерапія: підручник. К.: «Академвидав», 2010. 288 с.

[https://library.udpu.edu.ua/library\\_files/432663.pdf](https://library.udpu.edu.ua/library_files/432663.pdf)

3. Мушкевич М. І., Чагарна С. Є. Основи психотерапії. Луцьк: «Вежа Друк», 2014. 420 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/153588416.pdf>
4. Основи психотерапії: навч. посібник / К.В. Седих, О.О. Фільц, В.І. Банцер та ін.; за ред. К.В. Седих, О.О. Фільц. К.: Академвидав, 2016. - 191 с.  
<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6549/1/Schestipalova.pdf>
5. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція / І.М. Цимбалюк. – К.: „Професіонал”, 2007. – 544 с.  
[https://shron1.chtyvo.org.ua/Tsymbaliuk\\_Ivan/Psykholohichne\\_konsultuvannia\\_ta\\_korektsiia\\_Modulno-reitynhovyi\\_kurs.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Tsymbaliuk_Ivan/Psykholohichne_konsultuvannia_ta_korektsiia_Modulno-reitynhovyi_kurs.pdf)

#### Допоміжна:

6. Карпенко Є. Методи сучасної психотерапії : навч. посібник. – Дрогобич: Посвіт, 2015. – 116 с. <http://surl.li/bxxgc>
7. Михальченко Н.В. Психотерапія з психокорекційною роботою. Навчально-методичний посібник. / Автор-упорядник Михальченко Н.В. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2018. 236 с.  
<http://surl.li/bxwzx>
8. Сміт П., Дирегров Е., Юле У. Діти та війна: навчання технік зцілення. Укр. переклад – Інститут психічного здоров'я УКУ, 2014. 96 с.
9. Brems C., Rasmussen C. Child psychotherapy and counseling. Long Grove: Waveland Press, 2019. 434 p.  
<https://www.docme.su/doc/226618/brems-k.-polnoe-rukovodstvo-po-detskoj-psihoterapii>

#### Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://psychologiya.com.ua/psixologicheskie-testy/27-psixologicheskie-testy-blankovye.html>
2. <https://www.psychotherapy.net/>
3. <https://www.agpa.org/>
4. Філіпова Е.В. Дітяча і підліткова психотерапія. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://stud.com.ua/43092/psihologiya/dityacha\\_i\\_pidlitkova\\_psihoterapiya](https://stud.com.ua/43092/psihologiya/dityacha_i_pidlitkova_psihoterapiya)
5. <http://www.psystudy.com/>